International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art
e-ISSN:2548-0634
Volume: 10, Issue: 21, Kasım-Aralık / Kış / 2025
Cilt: 10, Sayı: 21, November-December / Winter / 2025

SAİT MADEN'İN KAPAK TASARIMLARININ GRAFİK TASARIMDA GRİD SİSTEMLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Aysel GÜNEY TÜRKEÇ*

Özet

Sait Maden, Türkiye'de grafik tasarım disiplininin kurumsallaşmasında ve özellikle kitap kapağı tasarımı alanında modernist yaklaşımların benimsenmesinde öncü bir rol üstlenmiştir. Bu çalışma, Maden'in yedi farklı kitap kapağı tasarımını, grid (ızgara) sistemleri çerçevesinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmış ve kitap kapakları grafik tasarımın literatüründe sıkça başvurulan dört temel grid çeşidi olan sütun, modüler, hiyerarşik ve çapraz (diyagonal) grid sistemleri doğrultusunda biçimsel ve anlamsal yönüyle analiz edilmiştir. Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, Sait Maden'in grid sistemlerini yalnızca düzen sağlayan yönlendirici bir çerçeve olarak değil, aynı zamanda kapak tasarımlarında içerikle bütünleşen, anlam üretimini yönlendiren ve görsel anlatım gücünü dinamik bir tasarım stratejisi olarak ele aldığını ortaya koymaktadır. Maden'in, her bir grid sistemine özgü olan hizalama, boşluk kullanımı, görsel hiyerarşi ve vurgulama, bütünlük gibi ilkeleri kapak tasarımlarının hem biçimsel niteliğini hem de sembolik anlatım gücünü derinleştirmek amacıyla bilinçli biçimde uyguladığı görülmektedir. Maden'in ele alınan kapak tasarımlarında en çok modüler gridi tercih ettiği söylenebilir. Kapak tasarımlarındaki sayfa düzeni incelendiğinde hepsi dikey formdadır. Kapaktaki görsel öğeler, tipografi, görsel hiyerarşi, renk, denge gibi unsurlar kitabın içeriğine ve konusuna göre bütünlük oluşturacak şekilde kurgulanmıştır. Bu bağlamda, çalışmanın grid sistemlerinin grafik tasarım kuramındaki işlevsel, estetik ve anlatımsal boyutlarına katkı sunması; ayrıca tasarım eğitimi açısından örnek teşkil etmesi ve tasarımcılara katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sait Maden, Grafik Tasarım, Grid Sistemi, Kapak Tasarımı.

EVALUATION OF SAİT MADEN'S COVER DESIGNS IN THE CONTEXT OF GRID SYSTEMS IN GRAPHIC DESIGN

Abstract

Sait Maden played a pioneering role in the institutionalization of the graphic design discipline in Türkiye and in the adoption of modernist approaches, particularly in the field of book cover design. This study aims to evaluate seven book cover designs by Maden within the framework of grid systems. The research employs document analysis, one of the qualitative research methods, and the covers are analyzed in terms of both their formal and semantic dimensions according to four fundamental grid types frequently referenced in graphic design literature: column, modular, hierarchical, and diagonal grids. Criterion sampling, a type of purposeful sampling, was used in the selection of the sample. The findings reveal that Sait Maden approached grid systems not merely as guiding frameworks that

* *Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, aysel.guney@amasya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8904-2343.*

Başvuru tarihi / Submitted date: 22.08.2025 Kabul tarihi / Accepted date: 28.11.2025

ensure order, but as dynamic design strategies that integrate with content, direct meaning-making, and enhance visual expression in book cover design. It is observed that Maden consciously applied principles inherent to each grid system—such as alignment, use of space, visual hierarchy, emphasis, and unity—in order to deepen both the formal quality and the symbolic expressive power of his covers. Among the analyzed designs, modular grids were used most frequently. An examination of page layouts shows that all covers are in a vertical format. Visual elements, typography, color, balance, and hierarchy are structured in a cohesive manner in accordance with the content and subject matter of each book. In this context, the study aims to contribute to the understanding of the functional, aesthetic, and expressive dimensions of grid systems within graphic design theory, while also serving as a reference for design education and offering insights for design practitioners.

Keywords: Sait Maden, Graphic Design, Grid System, Book Cover Design.

Giriş

Günümüzde tasarım, toplumsal, kültürel ve teknolojik dönüşümlerle birlikte yalnızca estetik bir üretim alanı olmaktan çıkmış; anlam üretimi ve iletişim süreçleriyle doğrudan ilişkili çok boyutlu bir disiplin hâline gelmiştir. Bu bağlamda grafik tasarım, görsel kültürün oluşumunda ve mesajın yapılandırılarak iletilmesinde belirleyici bir rol üstlenmektedir. Dönüşen üretim süreçleriyle birlikte ortaya çıkan ürünlerin sunumunda grafik tasarım, etkili bir görsel iletişim aracı olarak konumlanmıştır (Karagöl, 2023). Barnard'a (2013) göre grafik tasarım, yalnızca görsel biçim üretimine indirgenmemeli; anlamın düzenlendiği ve iletildiği bir iletişim aracı olarak ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, grafik tasarımda mesajın algılanma biçiminin, içerikle biçim arasında kurulan yapısal ve estetik ilişkinin niteliğine bağlı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle grafik tasarım, görsel ve tipografik öğelerin planlı ve işlevsel bir düzen içerisinde kurgulanmasını gerektiren bir görsel iletişim alanı olarak değerlendirilmektedir (Uçar, 2004). Bu düzenli ve işlevsel yapının oluşturulmasında kullanılan temel araçlardan biri ise grid (ızgara) sistemidir. Grid sistemi, tasarım alanını yatay ve dikey eksenler doğrultusunda bölerek görsel ve tipografik unsurların belirli oranlar çerçevesinde konumlandırılmasını sağlayan yapısal bir çerçeve sunmaktadır (Ambrose ve Harris, 2012; Müller-Brockmann, 1981). Grafik tasarımın vazgeçilmez bileşenlerinden biri olan grid sistemleri hem görsel işlevsellik hem de kavramsal anlatım gücü bakımından tasarımın bütünlüğünü desteklemekte; bu yönüyle grafik tasarım uygulamalarının daha derinlemesine analiz edilmesine olanak tanımaktadır (Becer, 2013).

Grid sistemlerinin modern grafik tasarımdaki kökeni, 20. yüzyılın başlarında Bauhaus ve İsviçre Tasarım Okulu'nun geliştirdiği modernist tasarım anlayışına dayanmaktadır. Jan Tschichold'un *Yeni Tipografi* yaklaşımıyla temelleri atılan ve Josef Müller-Brockmann'ın "Grid Systems in Graphic Design*"* adlı çalışmasıyla sistematik bir yapıya kavuşan bu anlayış, grafik tasarımda düzen, denge ve hiyerarşi kurma işlevini üstlenmiştir (Müller-Brockmann, 1981). Graver ve Jura'nın (2012) da vurguladığı üzere, grid sistemleri yalnızca biçimsel bir düzenleme aracı değil; izleyicinin algısını yönlendiren, metin ve görsel arasındaki ilişkiyi anlamlı kılan algısal bir yapı olarak işlev görmektedir. Bu sistemler, tasarımcıya kontrollü bir esneklik sunarak mesajın etkili biçimde iletilmesini sağlamaktadır. Özellikle kitap kapağı tasarımı gibi sınırlı yüzey alanlarında grid yapısı, görsel yoğunluk ile anlam arasında bir denge kurarak tasarımı okunabilir ve etkileyici hâle getirmektedir (Yalur, 2021). Bu kuramsal çerçeve içerisinde değerlendirildiğinde, Sait Maden'in kitap kapağı tasarımları, grid sistemlerinin sunduğu olanakların yaratıcı ve deneysel biçimde kullanıldığı nitelikli örnekler arasında yer almaktadır. Maden, grafik tasarımı yalnızca teknik bir düzenleme alanı olarak

değil, estetik ve kavramsal bir ifade alanı olarak ele almış; yapısal düzenlemeleri özgün bir görsel dil içerisinde yeniden yorumlamıştır (Becer, 2013). Tipografinin yalnızca okunabilirliği sağlayan bir unsur değil, tasarımın anlamsal omurgasını oluşturan temel bir bileşen olarak ele alınması, Bringhurst'un (2004) tipografiyi tasarımın temel ifade araçlarından biri olarak konumlandıran yaklaşımıyla örtüşmektedir. Ayrıca Heller ve Vienne'in (2012) grafik tasarımın düşünsel dönüşümüne ilişkin değerlendirmeleri, Maden'in kapaklarında görülen kavramsal derinlik ve görsel anlatım gücüyle benzerlik göstermektedir.

Maden'in 1979 yılında başlattığı "Başlangıcından Bugüne Türk Grafik Sanatı" başlıklı kitap projesi, Türkiye'de grafik tasarımın tarihsel gelişimini belgelemeye yönelik önemli bir girişim olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın ilk bölümünün "Çevre" dergisinde yayımlanmış olması, Maden'in grafik tasarımı yalnızca uygulama alanında değil, kuramsal ve tarihsel bağlamda da ele aldığını göstermektedir (Durmaz, 2010). Maden'in kitap kapaklarında düzenli bir tipografik yapı ile anlatım gücü yüksek görseller, kavramsal metaforlar ve izleyiciyle kurulan güçlü bir görsel iletişim ön plandadır. Bu çalışma, Sait Maden'in kitap kapağı tasarımlarını grafik tasarımda grid sistemleri bağlamında ele alarak, gridin yalnızca biçimsel bir düzenleme aracı değil, aynı zamanda algıyı yönlendiren kavramsal bir yapı olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma, modern grafik tasarım literatüründe grid kullanımının Türkiye bağlamında nasıl özgün ve yaratıcı biçimlerde yorumlandığını göstermesi bakımından alana özgün bir katkı sunmaktadır. Bu yönüyle çalışma, kitap kapağı tasarımına odaklanan görsel analizlerde grid temelli değerlendirme yaklaşımlarının geliştirilmesine yönelik yeni bir okuma ve değerlendirme çerçevesi önermektedir.

Grid Sistemi

Grid, bir yüzeyin yatay ve dikey çizgilerle bölünmesiyle oluşan bir şemadır ve tasarımcının içerik elemanlarını düzenli bir biçimde yerleştirmesine olanak tanımaktadır. Grid sistemi; argümanın nesnel olarak yapılandırılmasını görsel iletişim araçları ile destekleyerek metin ve görsellerin sistematik ve mantıklı biçimde düzenlenmesini, içeriklerin kendi içinde ritmik ve bütüncül bir yapıya kavuşmasını, görsel materyalin kolay anlaşılır, yapısal ve dikkat çekici şekilde sunulmasını sağlamaktadır (Müller-Brockmann, 1981). Bununla birlikte grid sistemleri, grafik tasarımda görsel bütünlük, okunabilirlik ve işlevsellik sağlamak amacıyla kullanılan temel araçlardan biridir. Bu düzen, yalnızca biçimsel değil aynı zamanda iletişimsel bir işlev taşımaktadır; çünkü grid sistemleri aracılığıyla oluşturulan yapı, izleyicinin bilgiyi daha kolay algılamasını ve yönlendirilmesini sağlamaktadır (Ambrose ve Harris, 2012). Josef Müller-Brockmann'ın tanımıyla grid sistemi, "görsel iletişimde sadelik, işlevsellik ve düzenin teminatı" olarak kabul edilir (Müller-Brockmann, 1981). Bu anlayış, İsviçre Grafik Okulu'nun temel prensipleri olan nesnellik, işlevsellik, sadelik ve sistematik düzen gibi unsurlar ile örtüşmektedir. Aynı zamanda grid sistemleri, Bauhaus ve Yeni Tipografi akımlarının mirasını da taşımaktadır. Jan Tschichold'un "Die Neue Typographie" adlı çalışması, görsel düzenin yalnızca estetik bir kaygı olmadığını, aynı zamanda düşünce aktarımını kolaylaştıran sistemli bir yöntem olduğunu ortaya koymuştur.

Ambrose ve Harris (2012), grid sistemlerini grafik tasarımda hizalama (alignment), tekrar (repetition), hiyerarşi (hierarchy) ve tutarlılık (consistency) olmak üzere dört temel işleve sahip yapılar olarak tanımlamaktadır. Bu ilkeler; başlık, alt başlık, görsel, metin blokları ve boşluklar arasında bir görsel denge kurulmasına olanak sağlamaktadır. Grid sistemi sayesinde tasarım yüzeyinde karmaşık bir yapı yerine, sade, dikkat çekici ve düzenli bir kompozisyon elde edilmektedir. Tasarımcının seçtiği grid yapısı, mesajın iletilme biçimini de doğrudan etkilemektedir. Örneğin, diyagonal bir grid kullanımı, hareket ve dinamizm duygusu yaratırken; modüler grid yapısı, eşitlikçi ve sistematik

bir anlatım sunmaktadır. Bu yönüyle grid, sadece yerleştirme değil, anlam üretme aracı olmuştur (Graver ve Jura, 2012). Grid sisteminin kullanımı Brockmann'ın belirttiği üzere aşağıdaki maddeleri yansıtmaktadır (Müller-Brockmann, 1981):

- Sistematize etme ve açıklık getirme arzusu
- Öz olana ulaşma ve yoğunlaşma isteği
- Öznellik yerine nesnelliği benimseme eğilimi
- Yaratıcı ve teknik üretim süreçlerini rasyonelleştirme çabası
- Renk, biçim ve malzeme unsurlarını bütünleştirme hedefi
- Yüzey ve mekân üzerinde mimari hâkimiyet kurma arzusu
- İleriye dönük, olumlu bir tutum geliştirme isteği
- Eğitim ve yaratıcı-üretken çalışmanın gücüne duyulan inanç

Karmaşık tipografik düzenler ve sayfa tasarımı oluşturmak kolay bir süreç olsa da tasarımda sadelik ve tutarlılık, her zaman temel bir öneme sahiptir. Aşırı karmaşıklık çoğunlukla iletişimsel etkinliği zayıflatmakta ve anlam aktarımını güçleştirmektedir (Pettersson, 2024). Kapak tasarımında öncelikli olarak gözetilmesi gereken unsur, eserin türü ve içeriğiyle uyumlu bir kompozisyon yapısı ve anlatım biçiminin tercih edilmesidir (Erden, 2023). Bu yaklaşım, kitabın ana temasını ön plana çıkararak, hedef kitleye doğru mesajın iletilmesini sağlamaktadır. Her kitap kapağı, içerisindeki konuyu ve anlatıyı, duygusal atmosferi ya da iletmek istediği düşünceyi estetik bir dille ifade edecek şekilde kurgulanmalıdır. Bir tasarımcı, bir düzen içinde farklı tasarım öğelerini yerleştirme konusunda büyük bir özgürlüğe sahiptir. Ancak, insan gözünün bir görseli veya metin gövdesini tarama biçimi, bir sayfanın belirli alanlarının diğerlerinden daha "etkili" veya daha aktif olması anlamına gelmektedir ve bu da sayfa içinde hem merkezi hem de çevresel alanlar yaratmaktadır. Grafik tasarım uygulamalarında geleneksel yöntemlerden biri, açık mavi mürekkep ile basılmış grid (ızgara) sayfalarının kullanımıdır. 'Reprodüksiyon dışı' olarak tanımlanan bu mavi ton, film, baskı kalıbı ve son baskı sürecinde görünmez kalarak yalnızca tasarımcıya kılavuzluk etmektedir. Bu ızgaralar, tipografi ve görsel öğelerin doğru hiyerarşi ve mekânsal düzen içerisinde yerleştirilmesini sağlayan önemli tasarım araçlarıdır (Pettersson, 2024). Gridlerin literatürde çok fazla çeşidi bulunmaktadır. Yalur (2021) gridleri genel yapılarına göre; sütun, hiyerarşik, modüler ve çapraz (diyagonal) grid şeklinde dört başlık altında toplamıştır.

2.1. Sütun Grid

Sütun grid sistemi, grafik tasarımda en yaygın kullanılan yapılandırma biçimlerinden biridir. Bu sistemde sayfa, dikey çizgilerle eşit ya da farklı genişlikte sütunlara bölünür ve içerik öğeleri (metin, başlık, görsel vb.) bu sütunlar üzerinde konumlandırılır. Sütunlar arası boşluklar hem görsel nefes alanı sağlar hem de ögeler arası ayrım yapmaktadır (Ambrose ve Harris, 2012). Bu sistemin temel avantajı, bilgi yoğunluğu olan tasarımlarda (kitap, gazete, dergi vb.) okunabilirlik ve hizalama kolaylığı sağlamasıdır. Tipografi ve görsellerin sistematik olarak hizalanması, sayfa üzerinde görsel hiyerarşinin daha net inşa edilmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda farklı sütun kombinasyonları ile çok sayfalı yayınlarda bütünlük sağlanabilmektedir (Müller-Brockmann, 1981). Bunlara ilave olarak, bir sayfadaki veya ekrandaki sütunların genişliği ve sayısı, içeriğe bağlı olarak değişebilmektedir (Tondreau, 2009).

2.2. Hiyerarşik Grid

Hiyerarşik grid, geleneksel grid yapılarından farklı olarak daha serbest ve esnek bir yapı sunmaktadır. Bu sistemde öğeler, önceden tanımlanmış bir satır veya sütun yapısı yerine, içeriğin önem sırasına göre sayfaya yerleştirilmektedir. Tipografik ağırlık, görsel vurgu, renk kontrastı ve boşluk gibi unsurlar, görsel hiyerarşiyi oluşturmaktadır (Graver ve Jura, 2012). Hiyerarşik grid sisteminde, içerik öğeleri sabit modül veya sütunlara bağlı kalmaksızın, görsel ve anlamsal önceliklere göre yerleştirilmektedir. Bu sistem, özellikle tek yüzeyli grafik tasarımlarda anlatımı ve dikkat yönlendirmeyi ön plana çıkaran bir yapıya sahiptir (Ambrose ve Harris, 2012; Yalur, 2021). Özellikle afiş, kitap kapağı ve poster gibi tek yüzeyli tasarımlarda, içerik hiyerarşisinin oluşturulması açısından bu sistem oldukça işlevseldir. Hiyerarşik gridler, izleyicinin bakış yönünü yönlendirir ve mesajın öncelik sırasına göre anlaşılmasını sağlar.

2.3. Modüler Grid

Modüler grid sistemi, yatay ve dikey çizgilerle oluşturulan kare ya da dikdörtgen modüllerin oluşturduğu bir grid yapısıdır. Sayfa hem satır hem de sütunlara bölünerek küçük modüller hâline getirilmektedir. Her modül, içerik birimleri için potansiyel yerleşim alanı sunmaktadır. Bu yapı, esnek ve tekrarlanabilir bir düzenleme sağlamaktadır (Ambrose ve Harris, 2012; Yalur, 2021). Pettersson'a (2024) göre modüler grid, klasik İsviçre ızgara sisteminden türeyen ve düzenli satırların yanı sıra sütunlara da dayanan bir düzenlemedir. Bu sistemde, metin ve görsel öğelerin sunumu amacıyla farklı genişliklerde sütunların kullanılması mümkündür. Genellikle 'konu çerçeveleri' dikdörtgen biçiminde tasarlanarak içerik düzenlemesinde işlevsel bir rol üstlenmektedir (Pettersson, 2024). Bu sistemin avantajı, çok sayıda içerik öğesinin düzenli biçimde yerleştirilmesini sağlamasıdır. Özellikle eğitim materyalleri, kataloglar ve grid ağırlıklı kapak tasarımlarında tercih edilmektedir. Modüler yapı, aynı zamanda düzenli boşluk kullanımıyla görsel sadelik ve netlik kazandırmaktadır.

2.4. Çapraz (Diyagonal) Grid

Çapraz grid sistemi, klasik dikey ve yatay yerleşimlerin ötesine geçerek dinamik bir kompozisyon kurmayı hedeflemektedir. Bu yapıda, içerik öğeleri diyagonal (çapraz) çizgiler boyunca hizalanmaktadır. Diyagonal yapı, hareket ve gerilim yaratmaktadır; özellikle dramatik, anlatımsal ya da deneysel tasarımlarda güçlü bir etki sağlamaktadır (Becer, 2013; Müller-Brockmann, 1981). Bu sistem, geleneksel grid yapılarından daha az öngörülebilirdir; ancak doğru kullanıldığında izleyicinin dikkatini yönlendirmede son derece etkilidir. Özellikle edebi eserlerin kapaklarında, anlatının duygusal veya metaforik yönünü vurgulamak için tercih edilmektedir.

3. Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma desenleri içerisinde yer alan doküman incelemesi yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemleri, belirli bir olguyla ilgili derinlemesine bilgi edinmeyi amaçlayan ve yorumlayıcı yaklaşımı temel alan araştırma türleridir. Doküman incelemesi yöntemi ise yazılı, görsel veya dijital materyallerin sistematik bir biçimde incelenmesini içeren bir veri toplama tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu bağlamda çalışmanın amacına uygun olarak, grafik tasarım alanında görsel veri niteliği taşıyan kitap kapağı tasarımları incelenmiştir. Araştırmanın veri kaynağını, Sait Maden'e ait olan ve araştırmacı tarafından amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile seçilen yedi farklı kitap kapağı oluşturmaktadır. Araştırmada değerlendirmeye alınan kitap kapakları şunlardır: Aziz Nesin – *Biz Adam Olmayız,* John Steinbeck – *Fareler ve İnsanlar,* Refik Durbaş – *Kuş Tufanı,* Cemal Süreya – *Üvercinka,* Boris Pasternak – *Doktor Jivago*,

M. Fahri – *Amerikan Harp Doktrinleri* ve Aziz Nesin – *Zübük* eserlerinin kapak tasarımları, grid sistemleri bağlamında sütun, hiyerarşik, modüler ve çapraz/diyagonal grid olarak adlandırılan dört temel sınıflandırma ölçütüne göre analiz edilmiştir. Her bir kapak tasarımı, grid türlerine göre sınıflandırılmasının yanı sıra kompozisyon, tipografi, görsel unsurların kullanımı, renk ve denge gibi temel tasarım öğeleri dikkate alınarak ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Analiz sürecinde kapak tasarımlarının çözümlenmesi sistematik bir yöntem doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini sağlamak amacıyla, grid sistemlerine ilişkin tanımlama ve sınıflandırmalar Yalur (2021) ve Müller-Brockmann'ın (1981) ilgili literatüründeki bilgiler ışığında yapılmıştır. Ayrıca grid sistemlerinin analitik değerlendirmelerini desteklemek üzere grafik tasarım ilkeleri de temel alınmıştır. Doküman incelemesi yöntemi sayesinde, yalnızca görsel unsurların biçimsel özellikleri değil, aynı zamanda bu unsurların taşıdığı anlamlar, kompozisyon içerisindeki işlevleri ve grid yapısıyla olan ilişkileri de bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilebilmiştir. Bu yönüyle çalışma hem görsel analiz hem de tasarım teorisi literatürüne özgün ve değerli bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Bulgular: Sait Maden'in Kapak Tasarımlarının Grid Sistemine Göre Değerlendirilmesi

Bu bölümde Sait Maden'in kitap kapaklarının grid sistemine göre değerlendirilmesi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında ele alınan yedi kapak tasarımlarının grid sistemi ölçütleri ile ilgili verileri aşağıda bulunan Tablo 1'deki gibidir.

Görsel 1. Biz Adam Olmayız	Modüler Grid (Izgara)
Görsel 2. Fareler ve İnsanlar	Modüler Grid (Izgara)
Görsel 3. Kuş Tufanı	Hiyerarşik Grid (Izgara)
Görsel 4. Üvercinka	Hiyerarşik ve Modüler Grid (Izgara)
Görsel 5. Doktor Jivago	Modüler Grid (Izgara)
Görsel 6. Amerikan Harp Doktrinleri	Çapraz (Diyagonal) Grid (Izgara)
Görsel 7. Zübük	Sütun Grid (Izgara)

Tablo 1: Kapak Tasarımlarının Grid Sistemi ile İlgili Verileri

Görsel 1: Aziz Nesin - *Biz Adam Olmayız Kitap Kapağı*

Sait Maden'in Aziz Nesin için tasarladığı *Biz Adam Olmayız* kapağı, modüler grid sisteminin uygulandığı çarpıcı örneklerden biridir. Söz konusu tasarım, grid sisteminin sadece bir hizalama aracı değil; aynı zamanda anlatımsal bir çerçeve olarak nasıl kullanıldığını göstermesi açısından oldukça dikkat çekicidir. Kapakta kullanılan başlık ve yazar adı, görünmez modüler alanlar içerisinde, belirgin hizalama ilkelerine bağlı kalınarak yerleştirilmiştir. Tipografi üstte yoğunlaşırken, soyut ayak figürü ortalanmış bir eksende konumlandırılmış; üst alandaki metin bloğu ile görsel arasında ölçülü bir boşluk bırakılmıştır. Bu düzenleme, modüler gridin sunduğu dikey ve yatay hizalama kolaylığının bir yansımasıdır. Modüller arası boşluk kullanımı sayesinde, metin ve görseller birbiriyle karışmadan, ayrı ama bütün bir kompozisyon sunmaktadır. Kompozisyonda soyut figürün biçimsel yorumu ve rengi, tasarıma dinamizm katmaktadır. Yalur (2021), modüler grid yapısının monotonluğu önlemek için bu tür görsel müdahalelere olanak tanıdığını ifade etmektedir. Maden de bu esnekliği, grid sisteminin katılığını kıran yaratıcı bir müdahale aracı olarak kullanmıştır. Renk kullanımında ise siyah, beyaz, pembe ve turuncu kullanmıştır. Bu tercihler, kontrast üzerinden bir vurgu sağlamaktadır. İnsan portresinin turuncu renkle öne çıkması, kapağa hem dikkat çekici bir öğe katmakta hem de kavramsal bir yorum alanı yaratmaktadır. Baş aşağı tasvir edilen portreyi, toplumun ilerleyemeyişini ima eden bir metafor olarak yorumlamak mümkündür. Becer (2013), grafik tasarımda görsel metafor kullanımının, içeriği güçlendiren en etkili yollardan biri olduğunu vurgulamaktadır. Kapakta kullanılan tipografi sade ve sans-serif karakterlidir. Başlık kalın puntolarla vurgulanmış, yazar ismi ise daha küçük ve ince puntoda sunulmuştur. Bu tercih, görsel hiyerarşiyi oluşturmaktadır. Aynı zamanda yazıların hizalanmasında modüler gridin dikey ekseni temel alınmıştır. Metin bloklarının konumu, simetrik ve ritmik bir doku sağlamaktadır. Ambrose ve Harris (2012), modüler gridin özellikle tipografik düzenleme açısından esneklik sunduğunu ve bu özelliğiyle okunabilirliği artırdığını belirtmektedir. *Biz Adam Olmayız* kapağı, modüler grid sisteminin tüm olanaklarının yaratıcı biçimde kullanıldığı, tipografi ile görselin kavramsal bütünlük içinde sunulduğu etkili bir tasarımdır.

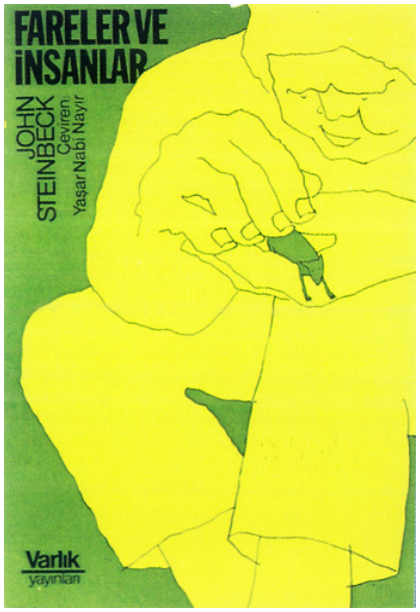

Görsel 2: John Steinbeck - Fareler ve İnsanlar Kitap Kapağı

Sait Maden'in John Steinbeck'in *Fareler ve İnsanlar* adlı eserine yaptığı kapak tasarımı, modüler grid sisteminin modernist grafik anlayışıyla buluştuğu özgün bir kompozisyon sunmaktadır. Bu yapı, grid sisteminin yalnızca biçimsel düzen sağlamakla kalmayıp aynı zamanda görsel anlatımı güçlendiren bir mekanizma olarak kullanıldığını göstermektedir. Modüler grid, içerik alanlarını eşit

aralıklı dikdörtgensel veya kare biçimli modüller hâlinde bölerek, grafik elemanların sistematik biçimde yerleşimine olanak tanımaktadır (Ambrose ve Harris, 2012). Kapakta kullanılan illüstrasyon, sayfanın büyük kısmını kaplayacak şekilde yerleştirilmiş; bu büyük görsel alan, modüler gridin yatay ve dikey eksenleriyle hizalanmıştır. Görselin çevresinde kalan boşluklar, grid sistemine bağlı olarak dengeli biçimde konumlandırılmış; bu sayede görselin merkezi vurgusu artmış, gözün yönlendirilmesi sağlanmıştır. Müller-Brockmann (1981), görsellerin grid yapısıyla hizalanmasının, kompozisyonun bütünlüğünü pekiştirdiğini ve izleyici ile daha etkili bir bağ kurduğunu ifade etmektedir. Tipografi ise sade ve oldukça kontrollü bir şekilde konumlandırılmıştır. Başlık büyük harflerle yazılmış ve sol üst köşede yer almakta, yazar ismi ise daha küçük puntolarla alt bölgeye hizalanmıştır. Bu düzenleme, tipografik hiyerarşiyi belirginleştirirken, metin alanlarının grid modülleriyle hizalanması okunabilirliği artırmaktadır. Dikkat çekici olan bir diğer unsur, kitap yazarının ve çevirenin adının yazı bloklarının dikey eksende konumlandırılmış olmasıdır. Bu tercih, modernist grafik anlayışın dikey düzen arayışına ve deneysel yaklaşımına örnektir (Yalur, 2021). Zemin rengi olarak kullanılan açık yeşil ton hem görselliği hem de metni ön plana çıkaracak biçimde kontrast oluşturmaktadır. Koyu renklerde kullanılan tipografi, bu zemin üzerinde yüksek bir görünürlük kazanmıştır. Graver ve Jura (2012), grid sistemleri içinde renk kontrastının, sadece estetik değil aynı zamanda bilgi mimarisi açısından da işlevsel olduğunu savunmaktadır. Maden'in burada seçtiği zemin ve tipografi renkleri, görsel hiyerarşiye ve okunabilirliğe katkı sunmaktadır. Kapakta stilize edilmiş bir illüstrasyon kullanılmıştır. Görselin merkezden hafifçe sapmalı olarak yerleştirilmesi, modüler gridin sunduğu simetrik olmayan ancak dengeli yapıyla uyum içerisindedir. Grid çizgilerine bağlılık, görselin biçimsel kompozisyonunun dağılmasını engellemektedir. Aynı zamanda görsel, kitap içeriğiyle metaforik bir ilişki kurmakta; kapaktaki minimal formlar, romanın trajik yapısını çağrıştıran soyut bir atmosfer sunmaktadır. Modüler gridin bu tasarımda en belirgin katkılarından biri de boşluk kullanımıdır. Tasarımda sıkışık olmayan, nefes alan bir düzen hâkimdir. Metin ve görsel öğeler arasında yeterli mesafe bırakılmış; bu durum görsel yoğunluğun azaltılmasına ve izleyicinin algı yükünün hafiflemesine katkı sağlamaktadır. Ambrose ve Harris (2012), modüler gridin en önemli özelliklerinden birinin, görsel arınmışlık ve okunabilirlik sağlamak olduğunu belirtmektedir. Maden, bu tasarımda söz konusu özellikleri başarıyla kullanmıştır.

Görsel 3: Refik Durbaş - Kuş Tufanı Kitap Kapağı

Sait Maden'in Refik Durbaş'ın *Kuş Tufanı* adlı şiir kitabı için tasarladığı bu kapak, hiyerarşik grid sisteminin sade ama etkili bir uygulamasıdır. Hiyerarşik grid sistemi, önceden tanımlanmış sütun veya modül düzenine sıkı sıkıya bağlı kalmadan, içerik öğelerini görsel önem sırasına göre yerleştirme ilkesine dayanmaktadır. Bu sistem biçimsel düzenin dışına çıkarak içeriği esas almaktadır. Görsel hiyerarşi, tipografik ağırlık, renk kontrastı ve boşluk kullanımıyla sağlanmaktadır (Graver ve Jura, 2012; Yalur, 2021). *Kuş Tufanı* kapağında, tipografi ve soyut grafik ögeleri birlikte kullanılmış, bu birliktelik belirli bir yapısal düzene değil; işlevsel hiyerarşiye dayalı olarak kurgulanmıştır. Kapak tasarımının üst kısmına hizalanan yazar adı ve kitap ismi, farklı punto boyutları ve kalınlıklarla birbirinden ayrılmıştır; bu ayrım, görsel hiyerarşinin ilk basamağını belirler. Metinler, üstten alta doğru doğal bir okuma akışı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Kapakta kullanılan büyük pembe daire hem grafiksel bir merkez oluşturmakta hem de metinlerle görsel arasında geçiş alanı sağlamaktadır. Dairenin konumu, hiyerarşik düzende ikinci düzlemde yer almakta; metinle figür arasında estetik bir köprü işlevi görmektedir. Özellikle şiir kitaplarında bu tür metaforik simgelerin kullanımı, edebi içerikle görsel dil arasında örtük bir bağ kurmaktadır. Kapakta üst bölümlerde yer alan soyut çizgiler, sanki dikey bir düşüş etkisi yaratmakta ve izleyicinin bakışını sayfa boyunca yönlendirmektedir. Bu düşey yerleşim, kapakta içerik önceliği olan tipografik alanların ardından gelen görsel katmanı oluşturmaktadır. Renk kullanımında açık ton zemin üzerine koyu tonda tipografi ve dikkat çekici pembe daire yerleştirilmiştir. Renk kontrastı sayesinde hem tipografi hem de soyut grafiksel çizgiler öne çıkmaktadır. Graver ve Jura'ya (2012) göre, hiyerarşik düzende renk kontrastı, dikkatin öncelikli içerik alanlarına yönelmesini sağlayan başlıca görsel araçlardan biridir. Burada da pembe daire dikkat çekici olmakla birlikte, tipografiyi gölgede bırakmamakta ve görsel denge başarıyla sağlanmaktadır. Kapakta tipografide sans-serif bir yazı karakteriyle, modern bir estetik sunulmuştur. Kitap isminin harf kalınlığı ve yerleşimi, yazar adına göre daha baskındır. Bu da içeriksel olarak başlığın öne çıkarıldığını, ancak yazar isminin ikinci düzeyde olduğunu göstermektedir. Yazılar soldan sağa hizalanmamış, asimetrik bir düzen benimsenmiştir. Bu durum, geleneksel grid yapılarından sapmayı, yani hiyerarşik gridin esnekliğini işaret etmektedir (Yalur, 2021). *Kuş Tufanı* kapağı, hiyerarşik grid sisteminin dinamik yapısını başarılı şekilde kullanmaktadır. Tipografik düzen, renk kontrastı ve soyut grafik öğeler, içerik önceliklerine göre yapılandırılmış; klasik hizalama ilkeleri yerine görsel yönlendirme stratejileri tercih edilmiştir.

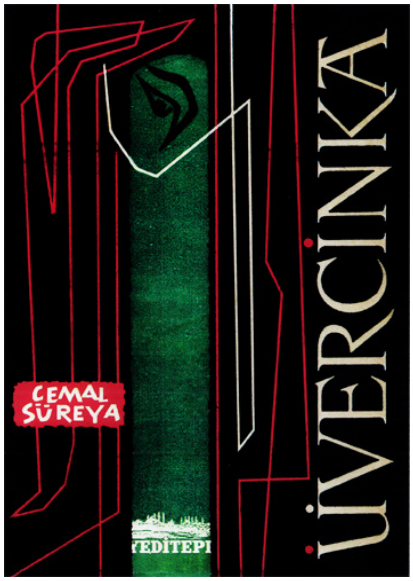

Görsel 4: Cemal Süreya - Üvercinka Kitap Kapağı

Sait Maden'in *Üvercinka* için tasarladığı kapak hem modüler hem de hiyerarşik grid sistemlerinin bir arada olduğu hibrit bir yapı içinde kurgulandığı bir tasarım örneğidir. Modüler yapının izleri, özellikle dikey ve yatay çizgilerle çerçevelenmiş görsel alanlarda hissedilmektedir. Kapağın sağ kenarında yer alan ve başlığı oluşturan "ÜVERCİNKA" kelimesinin dikey yerleşimi, geleneksel yatay okuma düzeninin dışına çıkarak tasarımda dramatik bir vurgu yaratmakta ve tipografik hiyerarşi açısından baskın bir görsel alan oluşturmaktadır. Başlığın harf aralıkları, geniş bir modül sistemine dayalı olarak düzenlenmiş ve her bir harf hem bağımsız hem de bütünsel bir ritmin parçası olmuştur. Bu yaklaşım, Becer 'in (2013) grafik tasarımda şiirsel anlam üretimi için önerdiği metaforik tipografi kavramıyla da örtüşmektedir. Kapağın sol alt kısmında yer alan "CEMAL SÜREYA" ise daha dar bir modüle yerleştirilmiş olup kırmızı zemin üzerine beyaz yazı ile yüksek kontrast sağlanarak dikkat çekici hâle getirilmiştir. Bu alan, görsel kompozisyondaki ikinci odak noktasıdır. Ortada yer alan yeşil tonlu alan ise hem görsel bir boşluk hem de denge unsuru olarak işlev görmekte; zeminde kullanılan siyah renk ve geometrik çizgiler ile görsel ritmi güçlendirmektedir. Özellikle çizgisel formların düzensizliği ile dikey eksenin oluşu şiirsel içeriğin biçimsel bir yansıması olarak yorumlanabilir. Bu nedenle Üvercinka kapağı, sabit gridlere bağlı kalmaksızın, şiirsel içeriğe uygun görsel serbestlik sağlayan hiyerarşik düzen ile görsel alanların yapılandırılmasında modüler grid sisteminin ilkelerini bir araya getiren özgün bir tasarım örneği olarak değerlendirilebilir. Graver ve Jura (2012), hiyerarşik grid sisteminde, tipografinin yalnızca bilgi verme değil; aynı zamanda görsel yönlendirme işlevi de gördüğünü vurgulamaktadır. Buradaki dikey hiza da bu yönlendirme işlevine hizmet etmektedir. Kapak tasarımının ortasına yakın olarak konumlandırılmış yeşil dikdörtgen bloğu, tipografiyi çevreleyen ve soyut formları dengede tutan bir görsel öge işlevi görmektedir. Bu eksenin hem renk hem de biçim olarak dikkat çekici olması, görsel hiyerarşide ikinci katmanı oluşturmaktadır. Maden'in bu yapıyı bilinçli bir şekilde merkezde konumlandırması, grid sisteminde yapısal merkez anlayışının soyut bir yorumudur. Soyut kırmızı çizgiler, bu yapının üst katmanında yer almaktadır; belirli bir simetriye sahip olmadan, dinamik bir ritim sunmaktadır. Bu çizgiler görsel hareketlilik sağlamakta; özellikle şiirsel içerikle bütünlük kuran ritmik bir dinamizm hissi uyandırmaktadır. Yalur (2021), hiyerarşik sistemlerde soyut grafik öğelerin, yapının esnekliğine katkı sağlayarak kompozisyonu zenginleştirdiğini ifade etmektedir. Buradaki soyutluk, şiirsel anlatının görsel karşılığı olarak düşünülebilir. En dikkat çekici öğelerden biri, kapağın üst kısmında yer alan göz illüstrasyonudur. Bu metaforik görsel hem izleyicinin dikkatini yoğunlaştırmakta hem de şiir kitabının içeriğine göndermede bulunmaktadır. Göz figürü, şiirdeki "görme-duyumsama" temasını temsil edebilir; aynı zamanda kitapla izleyici arasında doğrudan bir bağ kurmasını sağlayabilir. Renk paleti sınırlı tutulmuş; yeşil, kırmızı, siyah ve beyaz tonları dengeli biçimde kullanılmıştır. Kontrast ilişkileri, hiyerarşik düzende içerik vurgusu yaratmak amacıyla uygulanmıştır. Tipografide farklı punto büyüklükleriyle hiyerarşi oluşturulmuş; sade ve okunaklı bir kompozisyon oluşturulmuştur. Hiyerarşik grid sisteminin bu tasarımda en belirgin katkısı, içerik önceliklerine göre şekillenen asimetrik ama dengeli bir kompozisyon sunmasıdır. Kapakta ilk dikkat çeken unsur, sayfanın sağ kenarına dikey olarak konumlandırılmış kitap ismidir. Bu yerleşim, geleneksel yatay tipografi anlayışının dışına çıkarak, görsel akışı farklı bir eksene kaydırmıştır. Aynı eksende, küçük puntolarla yazar adı yatay olarak yer almaktadır. Bu tipografik tercih, izleyicinin bakış yönünü dikey ve yatay düzlemlere yönlendirir.

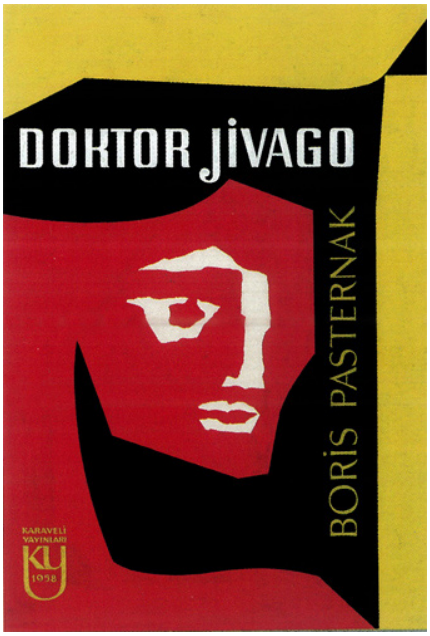

Görsel 5: Boris Pasternak - Doktor Jivago Kitap Kapağı

Boris Pasternak – *Doktor Jivago* kapak tasarımı, modüler grid sisteminin ilkeleri doğrultusunda biçimlendirilmiş bir düzen sergilemektedir. Kapakta görsel ve tipografik öğelerin birbirinden bağımsız ama bütünsel bir yapı içerisinde konumlandırıldığı görülmektedir. Modüler grid sistemi, hem yatay hem de dikey eksenlerde eşit aralıklarla bölünmüş bir yapının, tasarım elemanlarını belli bir düzen içinde yerleştirmesine olanak tanımaktadır (Müller-Brockmann, 1981). Başlık olan "DOKTOR JİVAGO" yatay olarak kompozisyonun üst alanına hizalanmıştır. Tipografi, siyah zemin üzerine beyaz harflerle yazılarak yüksek kontrast sağlanmıştır. Yazar adı "BORİS PASTERNAK" ise dikey eksende, sağ kenara hizalanmış ve siyah zemin üzerinde sarı tonlarında yer alarak görsel hiyerarşide ikinci bir vurgu alanı yaratmıştır. Bu iki tipografik blok, modüler grid sisteminin tanımlı sütunları ve satırları üzerine yerleştirilmiştir. Kapakta kullanılan yüz illüstrasyonu, tipografiden bağımsız olarak merkezi bir görsel odak alanı oluşturmaktadır. Ancak bu görsel, modüler yapıya uygun boşluk alanları içinde konumlanmış ve kapak üzerinde dengeli bir dağılım yaratmıştır. Kırmızı, siyah, beyaz ve sarı tonlar görsel bölümleri keskin biçimde ayırarak her bir modül içinde anlamlı alanlar oluşturur. Bu renk blokları aynı zamanda görsel yönlendirme açısından güçlü bir ritim sağlamıştır. *Doktor Jivago* romanının içeriği göz önünde bulundurulduğunda, kırmızı renk devrim, şiddet ve tutku gibi temalarla ilişkilendirilebilir. Sait Maden'in bu kapağında, renk ve biçim ilişkisi yalnızca görsel dengeyi değil, aynı zamanda içeriksel bir sembolizmi de taşımaktadır (Becer, 2013). Soyut biçimlerin kullanımı ve stilizasyon bir açıklamadan çok sezgisel bir atmosfer yaratmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle Maden'in modernist grafik diline bağlı kaldığı, ancak onu özgün biçimde yorumladığı görülmektedir. Boşluk kullanımı da bu tasarımın önemli bir boyutunu oluşturur. Sol alt köşede yer alan yayınevi logosu, kırmızı alan içinde, sistemin alt modül çizgilerine denk gelecek biçimde hizalanmıştır. Bu da tasarımda küçük detayların bile grid sistemine uyumlu şekilde planlandığını göstermektedir. Tüm bu yapısal özellikler, modüler grid sisteminin grafik tasarımda düzen, denge ve hiyerarşi kurma işlevini etkin biçimde kompozisyonda yansıtmaktadır.

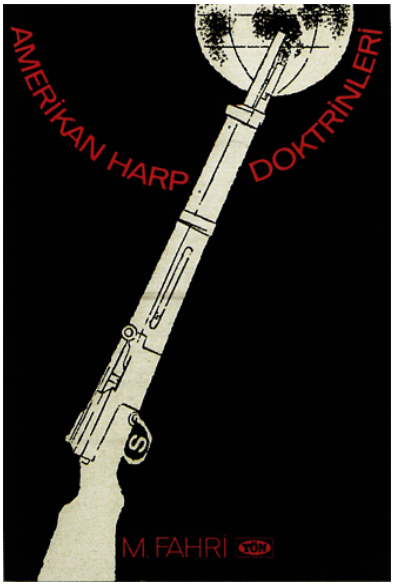

Görsel 6: M. Fahri - Amerikan Harp Doktrinleri Kapak Tasarımı

Sait Maden'in *Amerikan Harp Doktrinleri* adlı kapak tasarımı, çapraz (diyagonal) grid sistemine uygun şekilde yapılandırılmıştır. Tüfek figürü, kapak tasarımında eğimli bir eksende konumlandırılmıştır. Bu eğim, sadece görsel yönlendirme değil, aynı zamanda tipografinin yerleşimi açısından da belirleyici bir çerçeve sunmaktadır. "AMERİKAN HARP DOKTRİNLERİ" başlığı, tüfeğin yönünü takip eden eğrisel bir yerleşimle, görsel hizada yer almakta ve tipografi ile illüstrasyon arasında güçlü bir bağlantı kurmaktadır. Grid yapısı burada yalnızca yapısal bir rehber değil, aynı zamanda anlatımsal bir taşıyıcı işlevi üstlenmiştir. Tüfeğin yukarı doğru yönelmesi, görseldeki dünya figürüyle birleşerek sembolik bir anlam yaratmaktadır; bu yapı, Graver ve Jura'nın (2012) belirttiği gibi, diyagonal gridlerin mesajın dramatik etkisini artırmak üzere kullanıldığı örneklerden biridir. Tipografik yerleşim, çapraz eksen boyunca kurgulanarak klasik düzlemlerin dışına çıkılmış ve bu da tasarıma dinamiklik kazandırmıştır. Kırmızı ve siyahın yüksek kontrastla kullanılması hem görsel açıdan dikkat çekici hem de içeriğin vurgusu açısından anlamı pekiştirmektedir. Renkler aynı zamanda militarist bir çağrışım da yapmaktadır; siyah otoriteyi, kırmızı tehdit veya eylemi, bej ise nötrlüğü simgeler. Böylelikle renk seçimi, içeriğe uygun sembolik bir derinlik taşımaktadır. "M. FAHRİ" isminin alt kısımda yatay olarak yer alması, kompozisyonun bütünlüğünü desteklerken; kitap adının diyagonal şekilde yazılması ile asimetrik denge sağlanmıştır. Bu kapak tasarımında, çapraz grid sisteminin kavramsal gücünü ve estetik potansiyelini yansıtan özgün bir örnek olarak değerlendirilebilir. Kitap adı ve yazar bilgileri sans-serif karakterlerle hiyerarşik bir şekilde yazılmış ve kırmızı renk ile vurgu sağlanmıştır. Bu tipografik düzenleme, içerik hiyerarşisinin net bir şekilde anlaşılmasını desteklemektedir. Görsel öğelerin kullanımı da bu yapıya uygun olacak şekilde düşünülmüştür. Tüfek ve dünya görselleri hem simgesel hem de kompozisyon olarak eğimli merkeze yerleştirilmiş; bu sayede tasarımın bütünlüğü sağlanmıştır. Tüfek görseli, eserin askeri konusunu doğrudan yansıtırken, üst alanda yer alan dünya ile küresel bir ideolojik bağlamı bize ima etmektedir. Becer (2013), grafik tasarımda sembol kullanımının, özellikle politik veya ideolojik içerikli yayınlarda önemli bir anlatım aracı olduğunu vurgulamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Maden'in sembollerle kurduğu bu görsel dil oldukça işlevseldir. Ayrıca metin ile görseller arasındaki boşluklar, okuyucunun dikkatini dağıtmadan bilgiye ulaşmasını kolaylaştırmaktadır.

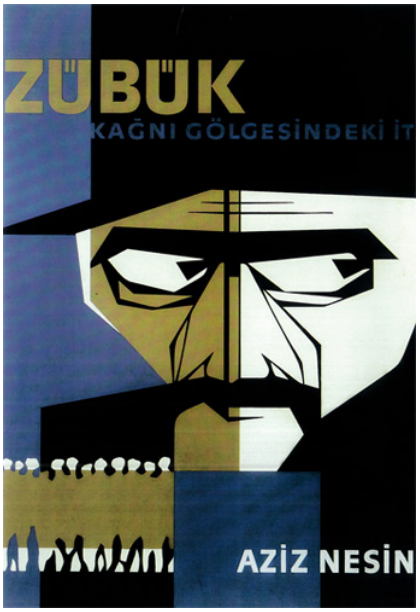

Görsel 7: Aziz Nesin-*Zübük Kitap Kapağı*

Aziz Nesin-*Zübük* kitap kapağı, sütun grid sisteminin temel ilkelerine uygun biçimde yapılandırılmıştır. Bu sistem, sayfa alanının dikey eksenlere bölünmesiyle oluşan sütunlar aracılığıyla içeriklerin düzenlenmesini sağlamaktadır. Sütun grid sistemi, özellikle karmaşık içeriklerin sadeleştirilmiş bir düzen içinde sunulmasında grafik tasarımcılara yön verici bir yapı sunmaktadır (Ambrose ve Harris, 2012). Kapakta başlık olan "ZÜBÜK", büyük puntolarla ve sola hizalanmış şekilde kapağın üst kısmında yer almakta; alt kısımda ise yazar adı "AZİZ NESİN" sağ alt köşeye yerleştirilmiştir. Tasarımda ayrıca satır taban çizgileri sütun gridleri ile birlikte kullanılarak sütunlardaki tipografik satırların hizalanması sağlanmıştır. Kum'un (2023) belirttiği gibi satır grid sistemiyle tipografik ögelerin nerede konumlanacağı belirlenmiş ve eşit aralıklı yatay çizgiler üzerinden oluşturulan yoğun bir grid yapısı tasarımı desteklemiştir. Bu iki tipografik alan, tasarımı dikey eksenlere ayıran iki ayrı sütunda konumlandırılmıştır. Aradaki boşlukta yer alan "KAĞNI GÖLGESİNDEKİ İT" alt başlığı ise görsel ve tipografi arasında bir bağlayıcı unsur görevi görmekte, üçüncü bir sütun algısı yaratmaktadır. Kapakta stilize edilmiş olan portre, üçe bölünmüş sütun yapısı içerisinde ortalanmış şekilde yer almakta ve yüzeyin dikey yapısını pekiştirmektedir. Yüz figürünün geometrik biçimde bölünmüş alanları ve özellikle göz hizasında oluşturulan simetrik yapı, dikey grid çizgilerine benzer yönde bir görsel yönlendirme sağlar. Alt kısımda yer alan stilize edilmiş insan siluetleri, yatayda bir ritim oluşturmasına rağmen dikey sütunların sınırları içinde kalacak biçimde hizalanmıştır. Renk kullanımında siyah, beyaz, mavi ve gold tonları arasındaki kontrast, grid sistemi içindeki görsel hiyerarşiyi desteklemekte; özellikle sarı alanın sol kenarda yoğunlaşması, kitabın ismine vurgu yapılmasını sağlamaktadır. Bu kompozisyon yerleşimi, Sait Maden'in sütun grid sistemini açıkça ortaya koymaktadır. Kapakta kullanılan tasarım öğeleri bütünlüklü bir yapı oluşturarak, Maden'in sütun grid sistemini etkili ve başarılı biçimde uyguladığı bir tasarım örneği sunmaktadır. Bu sayede hem okunabilirlik hem de görsel denge en üst düzeye çıkarılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Sait Maden'in kapak tasarımları incelendiğinde üç adet modüler, bir adet hiyerarşik, bir adet çapraz (diyagonal) grid, bir adet sütun ve bir adet ise hibrit olarak hiyerarşik ve modüler grid sistemi kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sait Maden'in araştırma kapsamında ele alınan kapak tasarımlarında daha çok modüler grid sistemi ile tasarımlarında sadeliği daha çok tercih etmiştir. Her bir grid sistemi belirli yapısal özelliklere sahip olmakla birlikte, bu yapıların Sait Maden tarafından kendine has özelliği ile zenginleştirildiği ve içerikle bütünleştirildiği görülmüştür. Sait Maden'in kapak çalışmaları içerik, biçim ve anlam arasında kurduğu bağın, grid yapısını nasıl bir iletişim aracına dönüştürebileceğini göstermektedir. Sait Maden'in kitap kapaklarında grid, yalnızca düzen sağlayan bir unsur değil; aynı zamanda tasarımın kavramsal omurgasını oluşturan estetik bir yapıdadır. Ayrıca kapak çalışmaları eserin ruhunu da yansıtan kurgu ile tasarlanmıştır.

Bu araştırmanın bulguları, literatürde grid sistemlerinin kompozisyonda anlatım gücüne katkısını vurgulayan çalışmalar ile örtüşmektedir. Müller-Brockmann (1981), grid sistemlerinin görsel iletişimde nesnel bir düzenleyici unsur olarak kullanılmasının, izleyiciyle kurulan görsel iletişimi güçlendirdiğini belirtmektedir. Benzer şekilde Ambrose ve Harris (2012), Samara (2023) ve Graver ve Jura (2012) grafik tasarımda grid yapılarının sadece düzenleyici bir araç değil, aynı zamanda içeriğe yönlendiren öge olduğunu vurgulamaktadır. Tondreau (2009) grid sistemlerinin tasarım sürecinde algısal sürekliliği de etkilediğini belirtmiştir. Maden'in kapaklarında da bu yaklaşımın yansımaları açıkça görülmektedir. Bununla birlikte, grafik tasarım alanında yapılan diğer akademik çalışmalar da bu bağlamda değerlendirilebilir. Örneğin, Becer (2013), grafik tasarımda görsel hiyerarşi ve sayfa düzenleme sistemlerinin, izleyiciyle iletişimde anlamı yapılandıran temel araçlar olduğunu vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, Maden'in kapaklarında kullanılan tipografik yerleşimler, boşluk kullanımı ve görsel ağırlık dağılımında da gözlemlenmektedir. Lupton (2014) ve Hillner (2009) ise tipografinin grid sistemleriyle birlikte ele alınmasının, tasarımın okunabilirliğini ve anlamsal bütünlüğünü güçlendirdiğini ifade etmektedir. Drucker ve McVarish (2013), grafik tasarım tarihini değerlendirirken, modernist tasarım anlayışının temelinde sistematik düzen, tipografik hiyerarşinin bilinçli kurgulanması ve biçimsel yalınlık olarak belirtmektedir. Bu bağlamda Sait Maden'in kapak tasarımları, modern grafik tasarım ilkelerinin Türkiye'deki özgün bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Durmaz'ın (2010) Türkiye'de grafik tasarımcılar ve illüstratörler üzerine yaptığı çalışmada Sait Maden'i grafik tasarım alanında disiplinler arası yaklaşımıyla öne çıkan önemli sanatçılardan biri olarak konumlandırmaktadır. Erden'in (2023) çalışmasında Sait Maden'in özellikle Aziz Nesin için tasarladığı kitap kapakları, özgün illüstrasyonları ve tipografik düzenlemeleriyle dikkat çekmekte; kapaklarda estetik bir bütünlük ve özgünlük sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Kum'un (2023) çalışmasında ise, Brockmann'ın grid sistemine göre Emrah Yücel'in film afiş tasarımları değerlendirilmiş ve araştırma sonucunda da gird sistemlerinin önemine ve grid sistemlerinin tasarım sürecindeki yönlendirici rolüne ve görsel bütünlüğün oluşturulmasındaki önemine dikkat çekilmiştir. Bu yaklaşımlar, Maden'in kapak tasarımlarındaki biçimsel yapı ve içerik uyumuyla doğrudan örtüşmektedir. Sait Maden'in kapak tasarımları, bu kuramsal yaklaşımlarla yüksek düzeyde örtüşmekte; bu yaklaşımların grafik tasarımda nasıl somutlaştığını uygulama ile ortaya koymuştur. Ayrıca Yalur (2021), sayfa tasarımında kullanılan kanon, ızgara ve oran ilkelerinin hem estetik hem de işlevsel boyutlarını tartışmakta ve bu yapıların özellikle kitap tasarımlarında okuyucu ile kurulan görsel iletişimi güçlendirdiğini belirtmektedir. Söz konusu ilkelerin, Sait Maden'in tasarımlarındaki düzenleyici yapılarla benzerlik gösterdiği ve izleyici yönlendirmede etkin rol oynadığı gözlemlenmektedir.

Öneriler

Grafik tasarım eğitimi programlarında Sait Maden'in grid temelli kapak tasarımlarının incelenmesi, öğrencilerin hem tarihsel hem de kuramsal bağlamda etkili bir tasarım bilinci geliştirmelerine katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda, ders içeriklerinde Maden'in diğer çalışmalarının da görsel analiz yöntemleriyle desteklenmesi, öğrencilerin tasarım okuryazarlığını ve biçimsel çözümleme becerilerini derinleştirebilir. Ayrıca tasarım öğrencilerine ve alanda çalışan kişilere grid sistemlerinin farklı türlerine (sütun, modüler, hiyerarşik, diyagonal) yönelik uygulamalı projeler yaptırılması, çeşitli kompozisyon düzenleri üzerinde deneyim kazandırarak özgün tasarım üretimini teşvik edecektir. Gelecekte gerçekleştirilecek araştırmalarda ise farklı grafik tasarımcıların veya sanatçıların çalışmalarının grid sistemleri bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmesi, grid kullanımının farklı grafik tasarım alanlarındaki işlevsel, estetik ve anlatımsal boyutlarının daha kapsamlı biçimde ortaya konmasına olanak sağlayabilir.

Kaynakça

Ambrose, G., & Harris, P. (2012). *Graphic design: the grid system.* Bloomsbury Publishing.

Barnard, M. (2013). *Graphic design as communication*. Routledge.

Becer, E. (2013). *İletişim ve grafik tasarım*. Dost Kitabevi Yayınları.

Bringhurst, R. (2004). *The elements of typographic style*. Point Roberts, WA: Hartley & Marks, Publishers.

Drucker, J., & McVarish, E. (2013). *Graphic design history*. Pearson.

Durmaz, Ö. (2010). *İstanbul'un 100 grafik tasarımcısı ve illüstratörü.* İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları.

Erden, S. (2023). Sait Maden'in kitap kapaklarına tipografik yaklaşımları ve Aziz Nesin kitap kapağı tasarımlarının incelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 9*(18), 161-172.

Graver, A., & Jura, B. (2012). *Best practices for graphic designers: grids and page layouts*. Rockport Publishers.

Heller, S., & Vienne, V. (2012). *100 ideas that changed graphic design*. Laurence King.

Hillner, M. (2009). *Basics typography 01: Virtual typography*. Bloomsbury Academic.

Karagöl, A. (2023). Tiyatro afiş tasarımlarının Brockmann'ın ızgara sistemine göre analizi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, (UK- SAD), 9*(1),145-155. https://doi.org/10.46442/intjcss.1289610

Kum, Ö. (2023). Brockmann'ın grid sistemine göre afiş değerlendirmeleri: Emrah Yücel film afiş tasarımları. In Kaya, S. E. & Arslan, D. (Eds.), *Grafik tasarım üzerine güncel okumalar.* Özgür Yayınları. https://doi.org/10.58830/ozgur.pub345.c1508

Lupton, E. (2014). *Thinking with type: A critical guide for designers, writers, editors, & students*. Chronicle Books.

Müller-Brockmann, J. (1981). *Grid systems in graphic design*. Verlag Niggli AG.

Pettersson, R. (2024). *Graphic design.* Tullinge: International Institute for Information Design.

Samara, T. (2023). *Making and breaking the grid: A graphic design layout workshop (Third Edition)*. Rockport Publishers.

Tondreau, B. (2009). *Layout essentials revised and updated: 100 design principles for using grids*. Rockport Publishers.

Uçar, T. F. (2004). *Görsel iletişim ve grafik tasarım*. İnkılap Kitabevi.

Yalur, E. (2021). Sayfa tasarımında kanon, ızgara ve oranların kullanımı. *International Social Sciences Studies Journal*, *7*(91), 5191-5208.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Görsel Kaynakça

Görsel 1: Sait Maden, Aziz Nesin- "Biz Adam Olmayız Kitap Kapağı" https://www.5harfliler.com/sait-madenin-muhtesem-kitap-kapaklari/ (Erişim Tarihi: 01.05.2025)

Görsel 2: Sait Maden, John Steinbeck- "Fareler ve İnsanlar Kitap Kapağı" https://www.5harfliler.com/sait-madenin-muhtesem-kitap-kapaklari/ (Erişim Tarihi: 01.05.2025)

Görsel 3: Sait Maden, Refik Durbaş- "Kuş Tufanı Kitap Kapağı"

https://www.5harfliler.com/sait-madenin-muhtesem-kitap-kapaklari/ (Erişim Tarihi: 01.05.2025)

Görsel 4: Sait Maden, Cemal Süreya- "Üvercinka Kitap Kapağı"

https://www.5harfliler.com/sait-madenin-muhtesem-kitap-kapaklari/ (Erişim Tarihi: 01.05.2025)

Görsel 5: Sait Maden, Boris Pasternak- "Doktor Jivago Kitap Kapağı" https://www.5harfliler.com/sait-madenin-muhtesem-kitap-kapaklari/ (Erişim Tarihi: 01.05.2025)

Görsel 6: Sait Maden, M. Fahri - "Amerikan Harp Doktrinleri Kapak Tasarımı" https://www.5harfliler.com/sait-madenin-muhtesem-kitap-kapaklari/ (Erişim Tarihi: 01.05.2025)

Görsel 7: Sait Maden, Aziz Nesin- "*Zübük Kitap Kapağı" https://www.5harfliler.com/sait-madenin-muhtesem-kitap-kapaklari/* (Erişim Tarihi: 01.05.2025)

EXTENDED ABSTRACT

Purpose

Sait Maden's covers prioritize not only organized typography but also expressive imagery, conceptual metaphors, and visual communication with the viewer. In this context, the aim of this study is to examine seven different book cover designs by Sait Maden within the framework of grid systems, revealing their aesthetic, functional, and conceptual contributions to the design. This study aims to contribute to the development of new ways of reading grids in graphic design.

Methodology

This study was conducted using the document review method, a qualitative research design. Qualitative research methods are research types that aim to obtain in-depth information about a specific phenomenon and are based on an interpretive approach. Document review, on the other hand, is a data collection technique that involves the systematic examination of written, visual, or digital materials (Yıldırım & Şimşek, 2018). In line with the purpose of the study, book cover designs that constitute visual data within the field of graphic design were examined. The data source of the research consists of seven different book covers designed by Sait Maden, which were selected through criterion sampling, one of the purposeful sampling methods, by the researcher. The book covers evaluated in the research are as follows: Aziz Nesin – Biz Adam Olmayız, John Steinbeck – Fareler ve İnsanlar, Refik Durbaş – Kuş Tufanı, Cemal Süreya – Üvercinka, Boris Pasternak – Doktor Jivago, M. Fahri – Amerikan Harp Doktrinleri ve Aziz Nesin – Zübük. These cover designs were analyzed according to four basic classification criteria within the context of grid systems: columnar, hierarchical, modular, and diagonal grids. In addition to being classified according to grid types, each cover design was examined in detail, considering key design elements such as composition, typography, use of visual elements, color, and balance. Throughout the analysis process, the analysis of the cover designs was carried out using a systematic method.

To ensure the validity and reliability of the research, definitions and classifications of grid systems were made in light of information in the relevant literature by Yalur (2021) and Müller-Brockmann (1981). Furthermore, graphic design principles were used to support the analytical evaluation of grid systems. Through the document analysis method, not only the formal characteristics of visual elements but also their meanings, their functions within the composition, and their relationship to the grid structure were evaluated with a holistic approach. In this respect, the study aims to make an original and valuable contribution to both visual analysis and design theory literature.

Findings

The findings obtained from the evaluation of Sait Maden's book covers based on the grid system are presented below. Data related to the grid system criteria for the seven cover designs considered in the study are shown in Table 1 below.

Biz Adam Olmayız	Modular Grid
Fareler ve İnsanlar	Modular Grid
Kuş Tufanı	Hierarchical Grid
Üvercinka	Hierarchical and Modular Grid
Doktor Jivago	Modular Grid
Amerikan Harp Doktrinleri	Diagonal Grid
Zübük	Column Grid

Table 1: Grid System-Related Data for Cover Designs

As part of the research, seven different book cover designs by Sait Maden were examined within the context of the grid system. The data presented in Table 1 illustrates the grid types chosen for each cover. In this context, it is evident that the examined covers reflect different grid concepts and that various organizational approaches were adopted during the design process. Maden's cover designs show that he adopts a grid approach that emphasizes order, balance, and hierarchy; however, he also occasionally turns to different grid types to create movement, dynamism, and emphasis.

Conclusion

An examination of Sait Maden's cover designs reveals the use of three modular, one hierarchical, one diagonal grid, one columnar, and one hybrid hierarchical and modular grid systems. Sait Maden's cover designs, examined within the scope of this research, favored a modular grid system and a greater emphasis on simplicity. While each grid system possesses specific structural characteristics, Sait Maden enriches these structures with their unique characteristics and integrates them with the content. Sait Maden's cover works demonstrate how the connection he establishes between content, form, and meaning can transform the grid structure into a communication tool. In Sait Maden's book covers, the grid is not only a structured element; it also serves as an aesthetic structure that forms the conceptual backbone of the design. Furthermore, the covers are designed with a structure that reflects the spirit of the work.

The findings of this research are consistent with studies in the literature emphasizing the contribution of grid systems to the expressive power of the genre. Müller-Brockmann (1981) states that the use of grid systems as an objective organizing element in visual communication strengthens visual communication with the audience. Similarly, Ambrose & Harris (2012) emphasize that grid structures in graphic design are not only an organizing tool but also a building block that guides content. Reflections of this approach are clearly evident in Maden's covers.

However, other academic studies in graphic design can also be evaluated in this context. For example, Becer (2013) emphasizes that visual hierarchy and page layout systems in graphic design are fundamental tools that structure meaning in communication with the audience. This approach is also observed in the typographic layouts, use of white space, and distribution of visual weight used on Maden's covers. Furthermore, the studies of Ambrose & Harris (2012) emphasize that grid systems are conceptual building blocks beyond aesthetic organization; Müller-Brockmann (1981) states that this structure, when combined with systematic design principles, provides the designer with both flexibility and control.